

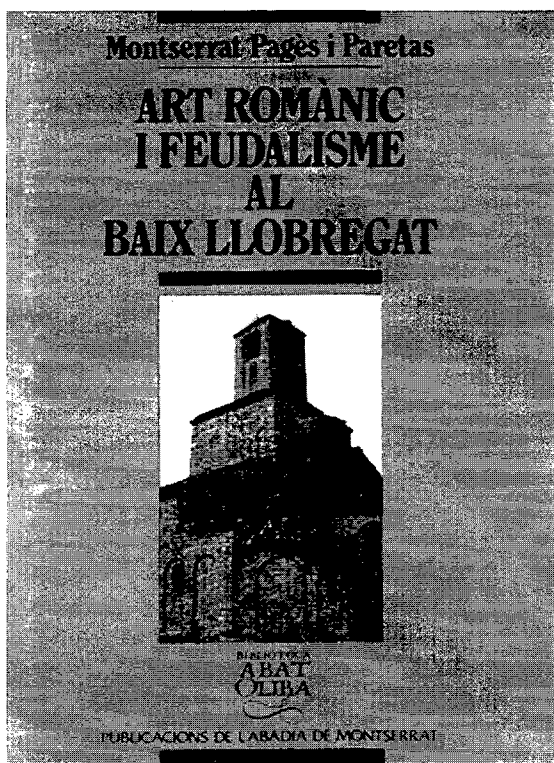
Montserrat Pagès i Paretas:

**ART ROMÀNIC I FEUDALISME
AL BAIX LLOBREGAT**

Centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat i
Publicacions de l'Abadia de Montserrat: 1992.

Jordi Garcia i Pardo

Ressenyes
bibliogràfiques

El llibre que ens ocupa consisteix en una versió de la tesi doctoral de l'autora que, amb el títol de *Les manifestacions arquitectòniques a les baronies de Castellví de Rosanes, Eramprunyà i Cervelló i territoris propers de l'antiga frontera del Llobregat (segles XI-XIII)* es defensà al Departament d'Història de l'Art de la Universitat de Barcelona el 1990. El treball que ara ressenyem sobta, en primer lloc, pel seu volum i per la quantitat d'informació que aporta sobre aspectes concrets de la història comarcal fins ara poc treballats i dispersos. En aquest sentit, i tal com manifesta la autora, podem considerar-lo com la continuació lògica del seu estudi, fita fonamental a hores d'ara en els estudis medievals del Baix Llobregat, *Les Esglésies pre-romàniques a la comarca del Baix Llobregat*. Una continuació que no es limita únicament a perllongar en l'àmbit cronològic la seva investigació, sinó que reforça clarament l'aspecte prò-

piament historiogràfic, que esdevé un element substancial i no només subsidiari en una obra oficialment d'història de l'art.

Subvertint clarament possibles cotilles acadèmiques que podrien haver condicionat la seva investigació, Montserrat Pagès realitza un intel·ligent equilibri entre la sistematització descriptiva i interpretativa dels diferents monuments i la documentació històrica que els emmarca, on s'han d'inscriure i que, en definitiva, els explica. El treball més de camp, amb una curiosa planimetria en primer lloc, s'alterna amb l'evident fruit d'una pacient recerca d'arxiu.

Després d'una breu introducció geogràfica amb el clar propòsit de precisar el marc de l'estudi, que supera els límits estrictes de la comarca tal com la concebim, i la importància de les vies de comunicació com a condicionants de la reorganització político-administrativa altomedieval, l'autora passa a desenvolupar els capítols més estrictament històrics que pivoten clarament a l'entorn del fet fronterer i de la forta militarització subsegüent, bases de la ràpida feudalització, almenys quant a l'estructura social i econòmica es refereix. Més que el feudalisme en concret, el que es descriuen són els fets més decisius del procés de feudalització de mitjan segle XI a la Marca del Llobregat i es deixen apuntats aspectes molt significatius com són les violències senyorials projectades tan en l'interior del grup aristocràtic en definició com en l'exterior, amb la pagesia aloera com a principal objectiu.

En tercer lloc, que és el que constitueix el gruix de l'obra, trobem l'estudi dels monuments romànics de les diferents jurisdiccions feudals del territori, bàsicament fortificacions i esglésies, encara que també s'ocupa de les escasses restes escultòriques amb algunes imatges al capdavant.

Per acabar, Montserrat Pagès formula, a tall de conclusions, una síntesi de la qual destaquen, pel seu interès, l'adscripció de les diferents construccions religioses a les dues fases fonamentals de